

Konceptualna leksikografija između proizvoljnosti i sustava

Anja Nikolić-Hoyt

 <https://orcid.org/0009-0003-4213-3274>

Zavod za lingvistička istraživanja HAZU (Hrvatska)

anhoyt@hazu.hr

Sažetak

Razvoj i usavršavanje novih računalnih tehnologija te kognitivni pristupi jeziku i čovjekovu mentalnom ustrojstvu osvježili su posljednjih dvaju desetljeća interes za konceptualnu leksikografiju u kojoj riječi nisu poredane abecedno, već prema bliskosti značenja svojih sastavnica. U skladu s time, konceptualna je leksikografija unekoliko prirodnija, odnosno primjerenija načinu na koji um organizira i pretražuje vlastite zalihe *ideja* i *riječi*. Sustav na kojem se temelji nije dakle sustavan poput abecednog, do određene je mjere proizvoljan, no ta je proizvoljnost dio njegova sustava. *Somatski tezaursus hrvatskoga jezika* prvi je konceptualno ustrojen leksikografski resurs za hrvatski jezik, motiviran čovjekom i dijelovima čovječjega tijela. Temelji se na postavci da su riječi koje se odnose na čovjeka i čovječe tijelo leksički dokazi različitih aspekata konceptualnog sadržaja tijela, a ne izvanjezične stvarnosti tijela. U radu je riječ o konstrukciji i strukturi *Somatskoga tezaurusa* kao odraza složenoga procesa kategorizacije i konceptualizacije čovječjega tijela u hrvatskome.

Ključne riječi: konceptualna leksikografija, tezaursus, *Somatski tezaursus hrvatskoga jezika*.

Abstract

The development and perfection of new computer technologies together with cognitive approaches to language and human mind have, during the last two decades, revived interest in conceptual lexicography, in which words are not arranged alphabetically, but according to the closeness of their meaning. Thus, conceptual lexicography is somewhat more natural, or exemplary of the way in which the mind organizes and searches its own stores of *ideas* and *words*. The system upon which it is based is therefore not systematic like an alphabetic system; to a certain degree, it is arbitrary, but that arbitrariness is part of its system. *The Somatic Thesaurus of the Croatian Language* is the first conceptually structured lexicographic resource for the Croatian language, motivated by the human body. It is based on the premise that words referring to humans and parts of the human body are lexical evidence of various aspects of the conceptualization of the body, not of its extralinguistic reality. The paper discusses the construction and structure of the *Somatic Thesaurus* as a reflection of the complex process of categorization and conceptualization of the human body in Croatian.

Keywords: conceptual lexicography, thesaurus, *Somatic thesaurus of the Croatian Language*.

1. Uvod

Prije više od dvadeset godina elektronička je leksikografija u obliku u kojem je danas poznajemo bila u pojavima. Tada je, naime, još uvijek imalo smisla govoriti o razlici između abecednog i konceptualnog ustroja kao različitim i odvojivim sustavima. Danas se njihove razlike, dakako uz malo pretjerivanja, mogu prevladati jednim klikom miša. No, da bismo istaknuli odlike konceptualnoga ustroja koje se, međutim, nisu promijenile, valja ga na početku, iako u sasvim kratkim crtama, usporediti s abecednim principom organizacije leksičke odnosno leksikografske građe. Štoviše, suvremeni alati i resursi također pribjegavaju, bilo na razini pojedinih

svojih dijelova bilo na makrostruturnoj razini, semantičkomu objedinjavanju podataka koje iznose.

1.1. Abecedni *versus* konceptualni ustroj

Svaki je rječnik, bilo abecedne bilo konceptualne organizacije, svojevrstan oblik znanja o jeziku i znanja o svijetu, redukcionistički dakako, no svejedno spoznajni. Svaki znatiželjan odnosno znanja željan čovjek nerijetko poseže za rječnikom, ovakvim ili onakvim, danas *googla*, kako bi otkrio, doznao, izdvojio kakvu u njemu sadržanu informaciju. Međutim, dok abecedni rječnici razaraju veze između riječi i njihova konteksta pa se značenjski bliske riječi nerijetko nalaze na sasvim

udaljenim mjestima u rječniku, primjerice *prst* i *nokat*, u rječnicima konceptualne organizacije *blisko je zajedno*. Naime, konceptualno ustrojeni rječnici ili *tezaurusi*¹ grupiraju zajedno (sve) što supostoji u jeziku, odnosno u stvarnosti, to jest u predodžbenim shemama ili mentalnoj reprezentaciji te stvarnosti (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 36). Ne dovodeći dakako u pitanje prednosti abecede kao invarijantnog, univerzalno primjenjivog i zaokruženog sustava, možemo reći da je konceptualna leksikografija unekoliko prirodnija, odnosno primjerenija načinu na koji um organizira i pretražuje vlastite zalihe *ideja* i *riječi*, zbog čega tezaurusi imaju izražen didaktički potencijal, poglavito pri usvajanju vokabulara stranoga jezika. Spoznaju o analogiji između organizacije konceptualno ustrojenih tezaurusa i načina funkcioniranja ljudskoga uma, koja se općenito smatra najeklatantnijom razlikom između abecedne i konceptualne leksikografije, bitno su osnažili kognitivni pristupi jeziku i čovjekovu mentalnom ustrojstvu koji postuliraju međuuvjetovanost i integriranost jezika i uma. Tezaurusno ustrojstvo tako postaje odrazom strukture znanja, koje je pohranjeno u memoriji u obliku semantički objedinjenih skupova podataka (NIKOLIĆ-HOYT 2004: 29–30). Osim konceptualno-semantičkoga objedinjavanja tezauruse karakterizira i specifična mikrostruktura, o kojoj više riječi pružamo u nastavku.

1.2. Povijest konceptualne leksikografije

Zanimljivo je naglasiti da je konceptualna/tematska leksikografija zapravo starija te da se njezino postanje veže uz leksikografsku djelatnost mezopotamskih prepisivačkih škola druge polovice trećeg tisućljeća pr. n. e. Naime, iz toga vremena datiraju najstariji dvojezični sumersko-akadski tematski organizirani rječnici, namijenjeni opismenjavanju mladih Akadana. Bili su to klinopisni dvostupačni spiskovi riječi, sa sumerskim u prvom i akadskim u drugom stupcu, podijeljeni prema određenim tematskim područjima kao što su *imena životinja*, *biljke*, *pravni nazivi* i drugo. Kad je akadski ili asirsko-babilonski jezik kao jezik uzurpatora sumerske civilizacije istisnuo sumerski, najstariji poznati pisani jezik iz četvrtog tisućljeća pr. n. e., od njega je preuzeo klinasto pismo, ali i institucije obrazovanja koje su bile i ostale na sumerskom (McARTHUR 1986: 32–33). Povijest konceptualne leksikografije nije kontinuirana, postoje razdoblja u kojima je ona potpuno marginalizirana, poglavito nakon izuma tiska kad abecedna leksikografija prerasta u dominantan leksikografski žanr.

2. Od Tezaurusa čovjeka do Tezaurusa tijela

Pošavši od spoznaje da je danas gotovo nemoguće zamisliti, a kamoli proizvesti sveobuhvatno tezaurusno

djelo Rogetova tipa, već je daleko poželjnije, jer ima izgleda na uspjeh, odabrati i tezaurusno obraditi tek jednu konceptualno-semantičku domenu, počela sam 2008. promišljajući rad na *Tezaurusu čovjeka* raditi prvotno na tezaurusu čovječjega tijela, odnosno na *Somatskom tezaurusu hrvatskoga jezika* (STHJ). Međutim, premda svima blisko i dostupno — jer čovječje je tijelo svojina svih ljudi, svako ljudsko biće ima tijelo i svi se ljudi svakodnevno nalaze u različitim odnosima sa svojim i/ili s tuđim tijelima — tijelo se pokazalo kao vrlo kompleksna i zahtjevana istraživačka domena, ali ujedno i kao iznimno zanimljiv i podatan materijal za konceptualno usustavljivanje leksika i njegovu tezaurusnu obradu.

STHJ prvi je konceptualno ustrojen resurs za hrvatski jezik, motiviran čovjekom i dijelovima čovječjega tijela. Zbog problema s izradom računalne aplikacije još uvijek nije objavljen, no u trećem odjeljku donosimo temeljne sastavnice njegove arhitekture koje u svojoj ukupnosti odražavaju složen proces konceptualizacije i kategorizacije tijela u hrvatskome. Ali prije tezaurusnog diskursa o tijelu valja nešto reći o samom tijelu i njegovoj konceptualizaciji.

2.1. Postoji li konačan popis dijelova čovječjega tijela?

Iako je ljudsko tijelo univerzalnog karaktera, što znači da bitnih razlika među ljudskim tijelima nema — ljudi imaju jednake dijelove tijela i sustave organa i ti dijelovi i sustavi imaju jednake funkcije — razlikuju se načini konceptualizacije i kategorizacije čovječjega tijela, ostvareni u leksiku različitih jezika. Različite načine poimanja tijela prepoznavamo po različitim odrazima i manifestacijama, među kojima je jezik posebno razrađen i istaknut. Štoviše, jezik jest jedan od najpouzdanijih instrumenata identifikacije naše konceptualizacije iskustva. U skladu s time, razlike u somatskome vokabularu različitih jezika uvjetovane su različitim poimanjem tijela među njihovim govornicima. To je poimanje određeno kako fizičkim i fiziološkim ograničenjima čovječjega tijela — jer tijelo omeđuje opseg unosa — tako i sociokulturnim iskustvom života u određenoj jezično-kulturnoj zajednici. Drugim riječima, različite riječi u različitim jezicima koje se odnose na čovjeka i čovječje tijelo leksički su dokazi različitog shvaćanja tijela, a ne različite izvanjezične stvarnosti tijela (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 10–11).

Odsustvo u prepoznavanju tih razlika nerijetko je odraz europocentričnog pogleda, odnosno uspoređivanja somatskoga leksika srodnih europskih jezika. Međutim, somatski sustavi dalekih i nesrodnih jezika ukazuju da univerzalni aspekti ljudskoga tijela ne podrazumijevaju nužno univerzalnu konceptualizaciju, koja je, kao što smo već rekli, podložna utjecaju kulture na naše poimanje izvanjezične stvarnosti, u ovom slučaju tijela. Razli-

¹ Tek se od objavljivanja Rogetova *Tezaurusa engleskih riječi i fraza* 1852. riječ *tezauros* počela širiti kao naziv za konceptualno/semantički organizirano leksikografsko djelo *per se* (NIKOLIĆ-HOYT 2004: 9).

kovni doprinos kulture obično se uočava na detaljnijim razinama u vidu različitih kulturnih modela, koji predstavljaju koherentne strukture iskustva zajedničke nekoj grupi ljudi (KÖVECSÉS 2005: 93).

Različita poimanja tijela među različitim jezicima vrlo se često ogledaju u različitim shvaćanjima dijelova tijela, odnosno u njihovim različitim popisima. Popis dijelova čovječjega tijela nije konačan i isti u svim jezicima i kulturama svijeta jer svi jezici svijeta nemaju riječi za sve dijelove tijela, premda oni dakako postoje. Kako će se pojedini koncept realizirati u jeziku ovisi o stupnju njegove perceptivne i funkcionalne, odnosno kognitivne istaknutosti i važnosti za određenu jezično-kulturnu zajednicu. Prema tome, različiti dijelovi tijela imaju različit stupanj kognitivne istaknutosti: neki su kognitivno istaknutiji i prema tome prepoznatljiviji te su važniji, perceptivno i/ili funkcionalno relevantniji, pa govornici imaju o njima više znanja i riječi, dok su drugi manje istaknuti i poznati (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 19). Stupanj kognitivne istaknutosti često se odražava u načinu leksikalizacije odnosno imenovanja. Naime, obično se istaknuti koncepti ostvaruju kao jednorječni leksemi, dok se izvedeni koncepti leksikaliziraju kao složeni leksemi nastali modifikacijom, odnosno profiliranjem jednostavnih (BLANK 2001: 19–20). Na primjer, *ušna resica*, *očna jabučica* ili pak *nebo u ustima* odnosno *gornje nepce*. Za neke koncepte ne nalazimo leksičkih dokaza. To su vrlo često manje diskretni dijelovi tijela koji imaju razmjerno nizak stupanj kognitivne istaknutosti, što međutim ovisi o sociokulturnom kontekstu.

2.2. Tipologija konceptualnih razlika u somatskome leksiku različitih jezika

Konceptualne razlike u somatskome leksiku različitih jezika obrazuju u osnovi nekoliko tipova. O njima govorimo u narednim pododjeljcima.

2.2.1. Razlike u leksikalizaciji ili orječivanju uzrokovane razlikama u predodžbenim shemama. Različite strategije imenovanja u različitim su jezicima motivirane različitim predodžbenim shemama. Primjerice, proučavanjem naziva za ZJENICU ‘otvor u sredini šarenice koji propušta svjetlost u oko’ u različitim se jezicima uočavaju različite predodžbene sheme ili slike u pozadini njezina imenovanja, ovisno o perceptivnoj i/ili kognitivnoj istaknutosti kojega svojstva. Talijanski lingvist C. Tagliavini otkrio je 1949. u više od stotinu različitih jezika glavne vidove konceptualizacije ZJENICE, koji su rezultirali različitim trendovima u njezinu orječivanju, to jest leksikalizaciji (BLANK 2001: 16–17). Razlikuju se među sobom po broju jezika u kojima se pojavljuju:

- MALI ČOVJEK/DJEVOJČICA/DJEČAK/LUTKA (*Pupilla*, derivativ od *pupa* u značenju ‘lutka’, ‘smanjeni je odraz sebe u očima drugoga’: latinski, engleski) (44);
- JEZGRA/SJEMENKA/BISER/KAMENČIĆ (36);

- CRNO (motiviran crnom bojom kao perceptivno i kognitivno istaknutim svojstvom zjenice; mađarski) (24);
- LOPTA/JAJE/JABUKA (21);
- GLEDATI/VIDJETI (16);
- ZVIJEZDA/SVJETLO (14);
- CENTAR (4).

Gledajući iz dijakronijske perspektive u hrvatskome nalazimo vrlo zanimljivu situaciju i različita imena: *zjenica* (*zenicza*, *zenica*, *zinica*), *očno jederko* (leksikalizira jezgru), *gledac*, *zornica* — koja su redom potvrđena u starijim leksikografskim izvorima. *Zenicza* se pojavljuje već u Vrančićevu peterojezičniku (1595), dok su *gledac* i *zornica* (GLEDATI/VIDJETI; pri čemu se *zornica* dovodi u vezu sa *zôrom* u značenju ‘ono što se vidi; izgled’), potvrđeni u Šuleka (1874) te pripadaju znatno bližoj prošlosti. Leksem *zjenica* po značenju je ‘otvorenica’, dakle ‘ono što je otvoreno’ (GLUHAK 1993: 697), te zapravo odstupa od popisa nabrojenih strategija. Vrijedno je još reći da se predodžbena shema MALI ČOVJEK/DJEVOJČICA/DJEČAK/LUTKA nalazi u pozadini leksema *bapčica*, koji se u podravskim kajkavskim govorima, s unekoliko različitim naglascima, rabi u značenju ‘zjenica’ (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 16–17).

2.2.2. Razlike u podjelama i granicama, odnosno u opsegu značenja. Razlike u poimanju tijela među različitim jezicima često su povezane s pitanjem granica i podjela jer je konceptualna segmentacija tijela uvjetovana kulturom, dakle nije univerzalna i ne pripada kognitivnim konstantama. Primjerice, dok se u hrvatskome riječju *prsti* imenuju i prsti ruku i prsti na nogama, engleski jezik poznaje dvije riječi: *fingers* za prste na rukama i *toes* za prste na nogama. U recentnome radu skupina je znanstvenika (TJUKA et al. 2024) provela opsežno istraživanje sličnosti i razlika u suorječivanju odnosno imenovanju dvaju različitih dijelova tijela jednom riječju u više od tisuću jezika. Ustanovili su da se najčešće suorječuju dijelovi tijela koji su blizu, koji graniče ili se stapaju jedan s drugim pa u jezično-kulturnim zajednicama koje ih percipiraju kao takve, dakle susljedne i nediskretne, čine jednu konceptualnu cjelinu. Postoje međutim jezici u kojima se koleksikalizacija temelji na funkciji ili obliku. Jezici indoeuropske jezične porodice razlikuju 38 slučajeva suorječivanja, a s najvećom se čestotom pojavljivanja među istraživanim jezicima javlja sljedećih deset (TJUKA et al. 2024):

FOOT+LEG ‘noga’; HAND+ARM ‘ruka’; CHIN+JAW ‘brada’; BREAST+NIPPLE ‘dojka’; FINGER+TOE ‘prst’; BREAST+CHEST ‘prsa’; USTA+USNICA ‘usta’; OBRVA+TREPAVICA ‘trepavica?’; FINGER+HAND ‘ruka’; FACE+FOREHEAD ‘lice’.

S druge strane, medicina zaokupljena materijalnošću tijela neće nikad moći objasniti zašto govornici monkmerskoga jezika austroazijske jezične porodice, jezika

kammu ili *kmu*, imaju jedan objedinjujući naziv za zjenicu i šarenicu *māt ylaŋ*, koji se može prevesti sa ‘crno oka’ (AHLNER 2008: 20). Znanost o jeziku može i zna. Naime, izvorni govornici *kammu* jezika (koji se govori u Laosu, Tajlandu, Vijetnamu, Kini i Burmi) imaju tamnosmeđu šarenicu koja se zapravo ne razlikuje od zjenice, odnosno koja se postupno razlijeva u zjenicu. Zbog toga ‘crno oka’ predstavlja jednu konceptualnu cjelinu u jeziku *kammu*.

2.2.3. Razlike uzrokovane referencijalnim i/ili leksičkim prazninama. Kao što smo već rekli, svi jezici nemaju isti fond riječi kojima se imenuju dijelovi čovječjega tijela. Dok u svim jezicima postoje riječi za somatske koncepte GLAVA i RUKA, za neke, dakako manje perceptivno i/ili funkcionalno istaknute dijelove tijela, u pojedinim jezicima ne nalazimo leksičkih dokaza. Primjerice, u hrvatskome standardnom jeziku ne postoji riječ kojom bi se imenovao somatski koncept MJESTO/RAZMAK IZMEĐU DVIJU OBRVA, latinski *intercilium*. Indijski jezici, primjerice, orjeću taj dio tijela ne zato što ga govornici indijskih jezika imaju, a drugih jezika, na primjer hrvatskoga nemaju, nego zato što je za njih taj dio tijela dijelom njihova kulturnog modela kognitivno istaknut, perceptivno i funkcionalno relevantan i u skladu s tim orječen, leksikaliziran. Leksičke dokaze koji svjedoče o kognitivnoj prepoznatljivosti toga dijela tijela u hrvatskome jezičnom sustavu možemo, međutim, pronaći u nestandardnim stilovima ili u narodnim pjesmama. Tako je M. Kušar, (p)opisujući folklorno blago jezika hrvatskoga u južnoj Dalmaciji, zabilježio riječ *povije* u značenju ‘onaj prostor, više nosa, gdje se obrve sastavljaju’ (KUŠAR 1993: 67). S druge strane, u hrvatskim se narodnim pjesmama u istome značenju javlja *manja*: „*Puče puška iz zelenog luga / I pogodi Fejzu momče mlado / Među oči, gdje manju sastavlja* — ‘Manja’ je ono mjesto među obrvama, koje se nabere, kad se čovjek srdi ili duboko razmišlja” (HNP, str. 57–58). Zanimljivo je da primjera ima još i da su potvrđeni u raznim mjesnim govorima, dok su na jednoj prošlogodišnjoj jezičnoj radionici učeni dviju zagrebačkih gimnazija potaknuti stvaralačkim ludizmom iznjedrili zapažen broj prijedloga riječi kojima bi se mogao imenovati PROSTOR, MJESTO IZMEĐU DVIJU OBRVA, što je privuklo pažnju hrvatskih i regionalnih medija! (NIKOLIĆ-HOYT 2024).

Nadalje, u sustavu hrvatskoga jezika postoje brojne riječi za određene vrste dlaka, primjerice za BRKOVE: *brci*, *brčići*, *brčetine*, *brčine*, *nausnice*, *naustice*, *mustači*; *brkat*; *sukati brk*; *brko*, *brkonja*, *brkajlija*, *brkan*, *brkomaz* ‘mast za mazanje brkova’, *brkovez* ili *brkbinda* ‘traka kojom se noću vežu brci da bi zadržali željeni oblik’, *brkarina* ‘namet za nošenje brkova’, kao i niz frazeoloških sveza, poput *gladiti brk* u značenju ‘biti vrlo zadovoljan čime’. Međutim, odnosni pridjevi kao što su **brčni*, **kosni*, **obrvni* nisu, za razliku od srpskog (ako je suditi

prema rječnicima), potvrđene i ovjerene postave u hrvatskome. Ne bilježe ih suvremeni jednojezičnici, tek se *obrvni* tu i tamo pojavljuje kao primjer novije tvorbe. S druge strane, u SDR 1–2 nalazimo sva četiri lika:

kosa > *kosni*, -a, -o relac. prid. koji se odnosi na kosu (169);

obrava > *obrvni*, -a, -o relac. i poses. prid. koji se odnosi na obrve, koji pripada obrvama (363);

brk > *brčni*, -a, -o relac. prid. koji se odnosi na brk, koji pripada brku (77);

brada > *bradni*, -a, -o poses. i kvalit. prid. koji pripada bradi (68).

2.2.4. Razlike u distribuciji konotativnih vrijednosti. Razlike u distribuciji konotativnih vrijednosti posebno dolaze, na primjer, do izražaja pri uspoređivanju razlika u konotacijama pojedinih somatskih atributa. Te su razlike uvijek određene kontekstom, odnosno navikama, običajima i ukusima pojedinih kultura. Naime, različiti se atributi tijela interpretiraju na različite načine u različitim društvima i kulturama. Tako se u nekim kulturama i nekim povijesnim razdobljima punašnost smatrala lijepim i poželjnim svojstvom, oznakom moći te gotovo imperativom, kao što je mršavost, to jest vitkost imperativ ljepote suvremenoga zapadnjačkog svijeta, ili je danas zapravo globalan, osobito kad kolocira sa *strukom* ili *gležnjevima*. Međutim, kao dio poredbenih sveza *mršav kao kostur*, *mršav kao sablast*, *mršav kao avet* zadobiva negativnu konotaciju.

3. Somatski tezaurus hrvatskoga jezika

Budući da su, kao što smo već rekli, riječi koje se odnose na čovjeka i čovječje tijelo leksički dokazi različitih aspekata koceptualizacije tijela, STHJ istodobno je riznica u kojoj se čuva ili *tezaurira* leksičko blago hrvatskoga jezika, poglavito njegov somatski fond (dakle riječi), ali i repozitorij u kojemu je sabrano naše znanje o tijelu, naše poimanje tijela, dakle sve ono što o tijelu mislimo i znamo, to jest mentalna reprezentacija tijela (odnosno koncepti) (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 35). Mentalna reprezentacija tijela uvijek je do određene mjere jezično i kulturno specifična jer je način na koji poimamo tijelo determiniran iskustvom života u određenoj društvenoj i kulturnoj zajednici. Uz riječi i koncepte koji se odnose na dijelove čovječjega tijela STHJ obuhvaća i druge pojmove, to jest riječi koje se mogu dovesti u vezu s čovjekom i njegovim tijelom, njegovim izgledom i funkcioniranjem, osobinama i unutarnjim životom, unekoliko drugačije od uobičajenog poimanja somatskoga vokabulara. U poziciji krovnoga somatizma dakle natukničkoga članka, nalaze se ipak samo somatizmi u užem smislu, to jest dijelovi tijela i sustavi. Osim toga, mreže znanja koje STHJ sadrži sinteza su svakodnevnog pučkog modela znanja te znanstvenih i stručnih spoznaja o tijelu, poglavito onih saznanja koja ne proizlaze iz osjetilnoga opažanja.

Što se tiče konstrukcije i strukture, STHJ sastoji se od 55 makronatuknica-konceptata ili *krovnih somatizama*, na primjer GLAVA, KOSA, LICE, MOZAK, DIŠNI SUSTAV, objedinjenih širim konceptualnim okvirom, to jest čovječjim tijelom. Temelj njegove arhitekture dinamička je struktura odnosā, koja od uvriježenih tezaurskih ustrojstava odstupa bogatstvom kodiranih semantičkih veza. Naime, uz semantičke odnose u užem smislu kao što su sinonimija/antonimija i različiti tipovi odnosa vertikalne podređenosti (hijerarhijsko-hiponimijski i meronimijski odnosi) kodirani su i drugi odnosi poput atribucije svojstava — bitan dio konceptualizacije čovječjega tijela upravo su pojmovi svojstva koji označavaju različite kvalitete odnosno osobine tijela kao fizičkog entiteta, poput dimenzije, fizičkih svojstava, boje, položaja (*plava, kovrčava, razbarušena* — KOSA), funkcionalnih odnosa — različite funkcije tijela također su važan dio značenja i poimanja tijela (*gristi, žvakati, škrgutati* — ZUBI) ili pak asocijativnih odnosa — koji uključuju različite općenite i nesubjektivne asocijacije koje pripadaju zajedničkom pozadinskom znanju svih ili većine govornika nekog jezika ([*umjetna*] *inteligencija, odljev mozgoва, luđačka košulja (stezulja)* — MOZAK). Također se navode i karakteristične frazeološke sveze te drugi izrazi prenesena značenja (*sladak na jeziku* — JEZIK), kao jedan od mogućih vidova leksikalizacije somatskih konceptata. Drugim riječima, svaki se od ukupno 55 krovnih somatizama povezuje s riječima s kojima se nalazi u nizu semantičkih paradigmatičkih odnosa, a rezultat takva mnogostrukog povezivanja polistrukturirana je organizacija tezaurskog članka koji se sastoji od osam sastavnica: (1) ulazni članak, (2) hiperonimija, (3) meronimija, (4) hiponimija, (5) atribucija, (6) funkcionalni odnosi, (7) frazeološke sveze i drugi izrazi prenesenog značenja, te (8) poslovice. Svaka se dakle sastavnica temelji na drugom tipu odnosa te orječuje i elaborira drugačiji perceptivni, funkcionalni i kulturni aspekt konceptualnog sadržaja krovnih somatizama. Sve sastavnice zajedno odražavaju pak složen proces kategorizacije i konceptualizacije tijela u hrvatskome (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 36–37).

Ne ulazeći u sve aspekte ustrojstva STHJ-a, što bi sasvim sigurno izlazilo izvan okvira ovoga rada, izlažemo tek neka distinktivna obilježja svake od sastavnica i tek neka od još uvijek otvorenih pitanja. Poseban problem koji ovdje doduše opširnije ne razlažemo predstavlja odabir krovnog somatizma u poziciji natukničkoga članka, naročito u uvjetima kao što je slučaj s intimnim dijelovima tijela, kada je nestandardizirana inačica standardnog izraza tvorbeno produktivnija i češća (NIKOLIĆ-HOYT 2014: 127–137):

1. *Ulazni članak* — prva je i ujedno uvodna sastavnica STHJ-a, u kojoj se uz kratku definirajuću glosu odabranog krovnog somatizma nabrajaju

njegovi sinonimi, i to ponajprije oni koji pripadaju standardnom leksiku, a potom i nestandardni, sukladno inkluzivnom i objedinjujućem karakteru samoga STHJ-a. Osim sinonima, također se navode i različite morfosemantičke strukture izvedene iz krovnog somatizma, poput deminutiva (*očice, okice; okeca*) i augmentativa (*kosurina, kosurda, kosetina*), odnosnih pridjeva (*moždani, mozgovni*) i opisnih pridjeva koji znače opskrbljenost i obilje (*brkat, glavat, nosat*). Naime, zahvaljujući uzajamnu prožimanju semantičkih i tvorbenih procesa, koje je svojstveno morfološki razvijenim jezicima poput hrvatskog, uz semantičku motivaciju mnogi su leksički dokazi u STHJ-u rezultat bogate derivacijske morfologije.

2. *Hiperonimija* — pretpostavlja superordinirani sustav ili nadređeni dio tijela. Primjerice, *srce* pripada *krvožilnom sustavu*, a *lice glavi*. Upućivanje na više rodne pojmove često nije jednoznačno te rezultira takozvanim zamršenim hijerarhijama. Naime, zbog uzajamnog preplitanja dijelova tijela i sustava organa mnogi somatizmi pripadaju istodobno dvama ili više nadređenim sustavima, na primjer *usta* pripadaju *glavi*, te istodobno *dišnom* i *probavnom sustavu*.
3. *Meronimija* — premda predstavlja vrlo složenu semantičku relaciju ili čak niz sumjerljivih odnosa, u STHJ-u podrazumijeva široko koncipiran odnos dio–cjelina. Na primjer, u meronime *oka* ubrajaju se različiti dijelovi poput *očne šupljine, očne jabučice, bjeloočnice, rožnice, šarenice, zjenice* i drugo. Navode se i sinonimi, stručni i drugi: *rožnica (rožnjača, cornea)*, odnosno kratka definirajuća glosa: *rožnica (...)* [ispupčeni dio bjeloočnice], kada znanje o sadržaju i/ili funkcioniranju pojedinoga meronima izlazi izvan okvira podrazumijevanoga pozadinskog znanja potencijalnih korisnika. Budući da je meronimija u svojoj suštini hijerarhijski odnos — *prst* je dio *šake*, *šaka* je dio *ruke*, *ruka* je dio (*gornjih*) *udova*, *udovi* su dio *tijela* — u ovoj se sastavnici tezaurske arhitekture javlja problem unutrašnjih hijerarhija, odnosno pod-meronima. Neki se zbog svoje bogate leksikaliziranosti obrađuju kao posebni tezaurski članci, primjerice *rame, lakat, šaka, dlan, prsti*.
4. *Hiponimija* — popisuje leksičke dokaze koji se tiču vrsta odnosno tipova. Srodna je meronimiji, iako se od nje jasno razlikuje. Na primjer, *članak, nokat, jagodica prsta* pripadaju meronimiji, to su dijelovi somatizma *PRST*, a *palac, kažiprst, srednjak, prstenjak, mezimac* ili *mali prst*, vrste su. Ili, *očnjake, kutnjake, sjekutiće, mudrace* ubrajamo u vrste *zubiju*, dok su *mali, pokvare-*

ni, žuti, klimavi, umjetni njihova karakteristična i prepoznatljiva svojstva. U tezaurskoj obradi pojedinih somatskih koncepata dolazi međutim do ukrštanja leksičkih dokaza koji pripadaju različitim sastavnicama, odnosno odnosima. Tako je vrlo teško odrediti jesu li *kovrčava, plava, duga kosa* vrste ili odlike, atributi kose. Ili su istodobno i vrste i odlike?

5. *Atribucija* — uz hijerarhijsko-hiponimijske odnose koji određuju mjesto u hijerarhiji, odnosno globalnu značenjsku strukturu nominalnih koncepata, uključujući dakako i somatske, postoje i druge relacije koje imaju ulogu u identificiranju i međusobnu razlikovanju različitih somatizama. Primjerice, atributivna su svojstva (karakteristični i prepoznatljivi perceptivni i kulturni atributi) dio svake konceptualizacije čovječjega tijela, odnosno kojega njegovog dijela jer dijelelove tijela spoznajemo i kroz njihove kvalitete, odnosno osobine kao što su dimenzija, fizička svojstva, boja, položaj. U STHJ-u atribucija svojstava vrlo je produktivan odnos. Generira velik broj leksičkih dokaza koji su rezultat detaljnijeg razlaganja prototipnih svojstava s jedne, te stilističkoga profiliranja s druge strane. Posve je jasno da broj leksičkih dokaza i u ovoj sastavnici ovisi o perceptivnoj istaknutosti pojedinoga dijela tijela. Atribucijska sastavnica ima naglašen pragmatičku dimenziju jer, između ostalog, služi jezičnoj produkciji i ekspresivnijoj upotrebi somatskoga leksičkog fonda. U svrhu isticanja njezine *dragocjenosti* donosimo izvod (v. izvod 1) iz tezaurske obrade somatizma OKO/OČI:

velike, krupne, male, sitne, duboke;

okrugle, duguljaste, bademaste, kose, stisnute, <široko, širom> otvorene, izbuljene, upale, buljave → buljook, škiljave (zrikave), razroke, razmaknute, blizu postavljene;

žive, meke, tople, sjajne, goruće, vatrene, žacave, bistre, mutne, zamagljene, zamućene, staklaste, zaplakane, suzne, vodene, vlažne, suhe, umorne, zakravljenjene, krvave, podbuhle, upaljene, slijepe, budne, pospane, snene (sanjive), žmirave, mirne, nemirne, nepomične, ukočene, mračne;

plave → plavook, plavkaste, plavetne, modre → modrook, modrikaste, crne → crnook, crnkaste, smeđe → smeđook, smečkaste, kestenjaste, zelene → zelenook, zelenkaste, grahoraste, sive → sivook, sivkaste, crvene, tamne → tamnook, svjetle → svjetlook, zlatne → zlatnook;

blage, drage, mile, blažene, pametne, znatiželjne, stroge, mrke, pronicave, zle, zlurade, vesele, radosne, tužne, žalosne, sumorne, lukave, zvjerave, plahe;

lijepe, divne;

pseće, kravlje², srneće;

Izvod 1. Izvod iz funkcionalne sastavnice u okviru somatizma OKO/OČI.

² Velike, ali bezizražajne oči.

6. *Funkcionalni odnosi* — različite funkcije tijela, radnje i procesi bitan su dio njegova značenja i poimanja. Tako možemo reći da su sastavni dio konceptualizacije somatizma NOGA/NOGE različiti vidovi kretanja koji se orjećuju glagolima poput *hodati, skakati, trčati*. Funkcionalnoj sastavnici pripadaju također i različiti vidovi njihove semantičke elaboracije kao što su troponimi *šetuckati, poskakivati i pretrčavati*. Neki su kognitivno istaknutiji od drugih, primjerice *hodati* u odnosu prema *tapkati* 'oprezno hodati laganim i sitnim koracima'. Među glagolima funkcionalne sastavnice nalazimo i druge tipove semantičke povezanosti poput (polu)sinonimije, uglavnom kolo-kvijalne, *razumjeti/kužiti*. Brojni vidski parnjaci rezultat su pak derivacijski motiviranih semantičkih odnosa: prema *gristi* kao temeljnom, polazišnom značenju *ugristi, odgristi, prigristi, zagristi, izgristi* dobivaju dodatna značenja koja se temelje na prefiksima pomoću kojih se tvore. U morfosemantičke strukture glagolskoga potkorpusa ubrajamo i glagolske deminutive *češkati, čupkati, žmirkati, pjevuckati, trčkarati* i pejorative, kojih je razmjerno malo, na primjer *klepetati* 'koješta govoriti'. Kao što vidimo u izvodu 2, funkcionalna sastavnica STHJ-a heterogene je strukture te objedinjuje različite glagole kojima se izražavaju vrlo raznorodni aspekti djelovanja pojedinoga krovnog somatizma.³

misлити ASC mišljenje, misao, misli, mislilac; smisliti/smišljati; domisliti/domišljati; pomisliti/pomišljati; promisliti/promišljati ASC promišljanje; razmisлити/razmišljati ASC razmišljanje; zamisliti/zamišljati; mozgati ASC mozganje; umovati; pametovati; mudrovati ASC mudrovanje ASC mudrica, mudra glava, mudrac; *mudrati* [postajati mudar]; *umudriti* [učiniti mudrim, prosvjetliti]; *omudrati* [postati mudar]; shvatiti/shvaćati ASC shvaćanje; pojmiti/poimati ASC poimanje; posvijestiti; razumjeti/razumijevati ASC razumijevanje; spoznati/spoznavati ASC spoznavanje, spoznaja; dokućiti; razabrati/razabirati ASC razabiranje; znati ASC znanje, znalac ANT neznalica ASC sveznalac, sveznalica; razaznati/razaznavati; saznati/saznavati ASC saznanje; rasuđivati ASC rasuđivanje; pamtiti ASC pamćenje (memorija); zapamtiti/zapamćivanje; sjetiti se/sjećati se; zaboraviti/zaboravljati; [...]
raspametiti se; izbezumiti se; luditi/ludovati; ludjeti/poludjeti, *poluditi*; sludjeti, *sluditi*/sludivati; zaludjeti, *zaluditi* /zaludivati; mahnitati/pomahnitati; pošasaviti; benaviti/pobenaviti; blesaviti/poblesaviti; glupjeti; zaglupljivati se;
[...]

Izvod 2. Izvod iz funkcionalne sastavnice u okviru somatizma mozak.

³ ASC je kratica za asocijat ili asocijativni parnjak, a ANT za antonim. Leksički se dokazi radi preglednosti u STHJ-u prikazuju u stupcima.

7. *Asocijativni odnosi* — odnosi kodirani kao asocijativni uključuju različite općenite i nesubjektivne asocijacije koje pripadaju zajedničkom podrazumijevanom pozadinskom znanju jezika i svijeta *svih* ili većine pripadnika određene jezično-kulturne zajednice. Za razliku od dosad razmatranih tezaurskih sastavnica asocijativna se sastavnica temelji na znatno labavije koncipiranim principima semantičke bliskosti, no može se reći da načelno objedinjuje srodne pojmove koji pripadaju istoj semantičkoj domeni, pri čemu jedan koncept priziva drugi. U skladu s time, u leksičke dokaze asocijativnih odnosa krovnog somatizma MOZAK ubrajamo *svijest, inteligenciju, elektrošokove*, ali i različite *neurološke i psihičke bolesti*. Vezano uz somatizam KOSA u asocijativne se odnose ubrajaju i različite frizure (*pletenica/e, punđa, irokeza, rapsovi, kokotica*) i frizerski postupci (*šišanje, bojanje, pramenovi — ombre, sombre, balayage, foilyage, Babylights, Tigereye, ekstenzije, trajna*), i pribor za kosu (*češalj, četka, pegla, ukosnica (španga, šnala, kopča), bandana*) i proizvodi za njegu kose (*šampon, regeneratorski gel, pjena, lak za kosu*) i različite anomalije (*ispadanje kose, ćelavost, seboreja, perut*).
8. *Frazeološke sveze i drugi izrazi prenesenog značenja* — obrazuju zasebnu tezaursku sastavnicu. Frazeološke su sveze poseban vid oblikovanja i reprezentacije konceptualnog sadržaja, a zajedno s ostalim sastavnicama tvore cjelovitu strukturu znanja jezika i tijela u hrvatskome, kao u izvodu 3:

Einstein [genij, osoba iznimnih intelektualnih sposobnosti]; mozak [vrlo umna osoba, misleća glava, pokretač aktivnosti]; glavni mozak (um) [vođa pokreta, projekta, ustanove]; usijani mozak (glava) [zanesenjak, fanatik]; odljev mozgov [odlazak školovanih ljudi na rad izvan matične zemlje]; trust mozgov [skup ljudi okupljenih oko zajedničkog posla na temelju svojih stručnih i intelektualnih sposobnosti];

imati mozga u glavi [biti pametan]; imati *kliker* [biti pametan, oštrouman]; upotrijebiti mozak [razmišljati]; upregnuti (uključiti) mozak [početi razmišljati]; naprezati mozak [intenzivno razmišljati]; razbijati glavu [mozgati];

utuviti što komu u mozak (glavu) [pokušati što objasniti komu]; doprijeti do mozga komu [shvatiti, razumjeti što]; *upalila se lampica komu* [shvatiti što]; *imati dobro paljenje* [brzo misliti]; *zakuhao je (uzavrio je) mozak komu* [ne može više razmišljati tko]; [...]

Izvod 3. Izvod iz frazeološke sastavnice u okviru somatizma *mozak*.

Uz polistrukturiranu organizaciju znanja somatskoga leksika STHJ karakterizira i slobodan odnos prema normi jer sukladno svomu deskriptivnom pristupu, *slobodnom* od normativnih pretenzija, uz neutralne riječi koje

pripadaju standardnomu jeziku promovira i kolokvijalne, (nad)regionalne i stručne sinonime, nerijetko izvan ili na granici norme. Također se bilježe arhaizmi i neologizmi, kako izrazni tako i oni koji se tiču plana jezičnog sadržaja. Na primjer, uz somatizam MOZAK navodi se i njegov izrazni arhaizam *mozag* odnosno stilski obilježen sinonim *mōždāni*, kao i njegov danas zastarjeli oblik *mōždjāni*. Ili, na primjer, uz somatizam *oko/oči* odnosni pridjev *očni* i njegov izrazni arhaizam *očinji*.

Na kraju, ukratko prikazani model generiranja leksičkih dokaza, koji se pokazao izrazito produktivnim rezultirajući često pravim leksičkim eksplozijama, evocira semantičku intuiciju izvornoga govornika te se oslanja na *prizivanje* ili dohvat informacija pohranjenih u njegovoj memoriji, odnosno mentalnom leksikonu (ERDELJAC 2009: 332), ali i na ekscerpiranje leksikografskih i književnih izvora⁴, te pretraživanje dostupnih računalnih korpusa (*Hrvatski nacionalni korpus*, HJR i *hrWaC*), među kojima izdvajamo *hrWaC* (LJUBEŠIĆ – KLUBIČKA 2016), preteču današnjih *CLASSLA web* korpusa.

4. Zaključna razmatranja

Somatski tezaurski hrvatskoga jezika jedan je od mogućih pristupa znanstvenom ovladavanju složenošću tijela, i jedna od mogućih jezičnih slika tijela — usustavljena i uređena, a ipak na određen način proizvoljna. Jer konceptualni ustroj slijedi zakonitosti koje uvelike izmiču jednoznačnu opis, lišenom dvojbi. Naime, unutar prevladavajućeg principa konceptualno-semantičkog objedinjavanja tezaurski otkrivaju gdje se što nalazi, komu ili čemu što pripada, a pitanja su granica i podjela, kao što smo pokušali pokazati na primjerima konceptualizacije i kategorizacije ljudskoga tijela, često jezično- i kulturno-specifična, ponekad čak različito poimana od pojedinca do pojedinca. To je ujedno i razlog zbog kojeg ne postoje univerzalno primjenjivi sinopsisi kategorija, premda su iz težnje ka njihovoj uspostavljanju, to jest usustavljanju *omne scibile*, proizašla znamenita ostvarenja retoričko-filozofske provenijencije, od srednjovjekovnog enciklopedizma do novovjekovnih taksonomija. Konceptualni ustroj dakle ne postoji nezavisno od jezika i kulture kojima je određen i koje odražava.

Literatura

- AHLNER, Felix (2008). Body part terms in Kammu: A descriptive and comparative study. BA thesis, Lund University. <<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1317643&fileId=1317644>>. [15. 03. 2015]
- BLANK, Andreas (2001). Words and concepts in time: Towards diachronic cognitive onomasiology, *metaphorik.de*, 1, 6–25.
- ERDELJAC, Vlasta (2009). *Mentalni leksikon: modeli i činjenice*. Zagreb: Ibis grafika.

⁴ Značajno vrelo ekspresivnog i starinskog leksika i uporaba nalazimo u Benešićevu rječniku (BENEŠIĆ 1985–1990, 2013, 2017, 2022), koji je nastao na temelju citatnih potvrda iz djela (po autorovu mišljenju) ponajboljih hrvatskih pisaca, koji su stvarali tijekom stogodišnjega burnog razdoblja u povijesti hrvatskoga jezika i književnosti, to jest od druge polovice XIX. do sredine XX. stoljeća.

- KÖVECSES Zoltán (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MCARTHUR, Thomas (1986). *Worlds of reference*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NIKOLIĆ-HOYT, Anja (2004). *Konceptualna leksikografija: prema tezaursu hrvatskoga jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- NIKOLIĆ-HOYT, Anja (2014). *Tezaursni portret čovječjega tijela*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- NIKOLIĆ-HOYT, Anja (2024). Stvaranje novih riječi između ludizma i ideologije, *Novorečje*, 11, 156–163.
- TJUKA, Annika, FORKEL, Robert, LIST, Johann (2024). Universal and cultural factors shape body part vocabularies. *Scientific Reports*, 14 (10486). <<https://doi.org/10.1038/s41598-024-61140-0>>. [01. 12. 2024]
- Izvori**
- BENEŠIĆ, Julije (1985–1990). *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, sv. 1–12. Zagreb: Globus / JAZU.
- BENEŠIĆ, Julije (2013). *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, sv. 13. Zagreb: HAZU.
- BENEŠIĆ, Julije (2017). *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, sv. 14. Zagreb: HAZU.
- BENEŠIĆ, Julije (2022). *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, sv. 15. Zagreb: HAZU.
- CLASSLA: LJUBEŠIĆ, Nikola. *Novi CLASSLA mrežni korpusi za hrvatski i ostale južnoslavenske jezike: usporedivost, uvid u žanr, potpunost*. <<https://www.clarin.si/info/wp-content/uploads/2023/11/CLASSLA-web.pdf>> [1. 12. 2024]
- GLUHAK, Alemko (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- KUŠAR, Marcel (1993). *Narodno blago*. Pretisak. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- HJR: BROZOVIĆ RONČEVIĆ, Dunja, ČAVAR, Damir (2008). Hrvatska jezična riznica kao podloga jezičnim i jezičnopovijesnim istraživanjima hrvatskoga jezika. U: Bernardina Petrović, Marko Samarđžija (ur.), *Vidjeti Ohrid: referati hrvatskih sudionika i sudionika za XIV. Međunarodni slavistički kongres* (str. 173–186). Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Hrvatska sveučilišna naklada.
- HNP: *Hrvatske narodne pjesme X: haremske pričalice i bunjevačke groktalice*. (1942). Zagreb: Matica hrvatska.
- hrWaC: LJUBEŠIĆ, Nikola, KLUBIČKA, Filip (2016). *Croatian web corpus hrWaC 2.1*. Ljubljana: Slovenian Language Resource Repository CLARIN.SI. <<http://hdl.handle.net/11356/1064>> [1. 12. 2024]
- SDR1: GORTAN-PREMK, Darinka, VASIĆ, Vera, NEDELJKOV, Ljiljana (2003). *Semantičko-derivacioni rečnik, Sveska 1: Čovek – delovi tela*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- SDR2: GORTAN-PREMK, Darinka, VASIĆ, Vera, DRAGIČEVIĆ, Rajna (2006). *Semantičko-derivacioni rečnik, Sveska 2: Čovek – unutrašnji organi i tkiva, psihofiziološka stanja i radnje, psihofizičke osobine, srodstvo*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- ŠULEK, Boguslav ([1874] 1990). *Hrvatsko–njemačko–talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*. Pretisak. Zagreb: Globus.
- VRANČIĆ, Faust ([1595] 1992). *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmaticae et Ungaricae*. Pretisak. Zagreb: Novi Liber.

Anja Nikolić-Hoyt

Conceptual Lexicography between Arbitrariness and System

(Summary)

Unlike alphabetical dictionaries, conceptually organized lexicographical resources, i. e. thesauri, operate on principles that are based upon semantic affinity, expressing the way in which the mind organizes and retrieves its own repository of words, rather different than the A–Z format. Essentially, the overarching idea is that the words are lexical evidence of various aspects of the concepts that they express — not of a physical reality — and that these various aspects are expressed via a number of paradigmatic semantic relationships, which are the building blocks of the conceptual architecture of the lexicon. The analogy between the conceptually arranged thesauri and the principles governing the human mind is considered to be the most explicit difference between the alphabetical and the conceptual lexicography, which is, due to the rise of new technologies as well as the cognitive approaches to language and the human mind, in the focus of the contemporary linguistic consideration. Furthermore, the paper exhibits the construction and the structure of the *Somatic thesaurus of the Croatian language*, a conceptually organized lexicographical resource motivated by the human body and its parts. As opposed to the majority of earlier approaches and thesaural structures, the novelty of this particular conceptual model is its affluence of considerably different yet coexisting relationships that interconnect body part terms as well as other words pertaining to the body and its parts. In addition to the *hierarchical* and *hyponymical* relationships that form the backbone of every thesaural structure, there are other paradigmatic semantic relations, such as *meronymy* (various kinds of *part-whole* relations), *attribution* (attributing different yet modifying characteristics, expressed by adjectives), *functional relationships* (specific activities and/or the use of nominal concepts, expressed by verbs), or *semantically motivated associations* that belong to common background knowledge. *Idiomatic expressions* form a special component of the thesaural architecture. They include language-specific idiomatic expressions relevant to certain bodily parts, as well as other instances of figurative meanings found in the somatic lexicon of the Croatian language. Taken all in all, the *Somatic Thesaurus of the Croatian Language* presents a repository of a structured knowledge about the body, i.e. of its mental representation.